

JUGOSLAVIJA U MEĐUNARODNIM AKTIVNOSTIMA

SEDMA KONFERENCIJA ŠEFOVA DRŽAVA ILI VLADA NESVRSTANIH ZEMALJA*

Nju Delhi, 7—11. marta 1983.

NA ŠESTOJ konferenciji na vrhu, u Havani 1979. godine, šefovi država ili vlada nesvrstanih zemalja odlučili su da se Sedma konferencija održi u Bagdadu 1982. godine. Međutim, rat Iraka i Irana stvorio je situaciju koja nije omogućavala da se u Bagdadu može održati politički uspešna konferencija. Imajući to u vidu, predsednik Republike Iraka, Sadam Husein uvažio je sugestije mnogih nesvrstanih zemalja i sam predložio vladi Indije da se Sedma konferencija na vrhu održi u Nju Delhiju, što je Indija prihvatila pod uslovom da se o tome postigne konsensus u pokretu. Nakon toga usledila je razmena mišljenja, putem poruka, između predsedavajućeg pokreta nesvrstanosti Fidela Kastro i šefova država ili vlada svih nesvrstanih zemalja, na osnovu čega je ostvaren konsensus o premeštanju konferencije u Nju Delhi. . .

Koordinacioni biro doneo je odluku da nacrt dnevnog reda pripremljen ranije za Bagdad i usvojen na sastanku Koordinacionog biroa nesvrstanih zemalja, održanom 18. marta 1982. godine u Njujorku, ostane neizmenjen i da služi kao nacrt dnevnog reda za samit u Nju Delhiju. Ovaj nacrt dnevnog reda, pored organizacije rada konferencije, razmatranja izveštaja predsedavajućeg pokreta nesvrstanosti i preporuka Ministarske konferencije koja treba da se održi u Delhiju, predviđa razmatranje prijema novih članova, jačanje uloge politike i pokreta nesvrstanosti, razmatranje međunarodne političke situacije, razmatranje napora pokreta nesvrstanih zemalja u cilju zaustavljanja daljeg pogoršavanja međunarodne situacije, razmatranje principa neintervencije i nemešanja u unutrašnje stvari drugih zemalja, miroljubivo rešavanje sporova među nesvrstanim zemljama, razoružanje, jačanje efikasnosti Ujedinjenih nacija, razmatranje svetske ekonomske situacije, međusobnu ekonomsku saradnju u svim oblastima koordinacije nesvrstanih zemalja, saradnju nesvrstanih i drugih zemalja u razvoju u oblasti informacija, implementaciju odluka Šeste konferencije na vrhu, zakazivanje sledećih sastanaka nesvrstanih zemalja . . .

Međunarodna politika, 1. april 1983, 19.

RAIF DIZDAREVIC, SAVEZNI SEKRETAR ZA INOSTRANE POSLOVE
— O NEKIM ASPEKTIMA SPOLJNOPOLITICKE AKTIVNOSTI
JUGOSLAVIJE

Avgusta 1986.

Realno gledano, u jedanaestogodišnjoj primeni helsinškog Završnog akta ostvarena su skromna dostignuća, prije svega zbog nepovolj-

* Jugoslovensku delegaciju predvodio je Petar Stambolić, predsednik Predsedništva SFRJ.

nog razvoja međunarodnih odnosa koji je usljedio nakon usvajanja Helsinške povelje KEBS. Pokazalo se da je KEBS vrlo osjetljiv na udare koji dolaze kao rezultat povećanja napetosti i zaoštavanja u odnosima velikih sila i blokova, ali isto tako i da je to vitalan proces, kojeg se niko ne odriče. Pokazalo se, naime, i u najnepovoljnijim vremenima da jedino sveevropska saradnja koja ne uzmiče pred blokovskim barijerama, ima istorijsku perspektivu i da se proces evropske bezbjednosti i saradnje potvrđuje kao neophodnost za Evropu.

Zajedno sa drugim nesvrstanim i neutralnim zemljama Jugoslavija će i dalje pružati najveći mogući doprinos takvoj koncepciji i praksi evropske bezbjednosti i saradnje. U tom cilju ministri inostranih poslova nesvrstanih i neutralnih zemalja Evrope sastace se u našoj zemlji uoči Bečkog sastanka KEBS.

Pred nama se u Beču kao osnovni zadaci postavljaju temeljita analiza ostvarivanja obaveza preuzetih u Helsinkiju i sprovođenja svih odredbi dokumenata KEBS, te dogovor o njihovom budućem ostvarivanju.

U tome su posebno važni sledeći aspekti:

— Obezbediti primjenu svih odredbi Završnog akta i šire otvori prostore saradnji evropskih zemalja u svim domenima koji čine suštinu procesa KEBS-a, od trgovine i ekonomske i naučne i tehnološke saradnje, do saradnje u oblasti kulture, obrazovanja, zdravstva, sporta, informisanja i prava čovjeka što bi značilo ogroman doprinos sveevropskoj saradnji, jačanju atmosfere poverenja i bilo osnova za još bolju i korisniju saradnju.

— Nastaviti napore evropskih naroda da se zaustavi zabrinjavajuća trka u naoružavanju i pokrene mehanizam pregovora o razoružanju u Evropi uspešnim okončanjem prve faze Konferencije o građanju mjera povjerenja, bezbjednosti i razoružanju u Štokholmu, kao i njenim nastavkom posle Beča. Ovo bi trebalo da bude jedna od najznačajnijih odluka Bečkog sastanka.

— Učiniti napredak u sprovođenju mjera za jačanje povjerenja i bezbjednosti između država učesnica kao sastavnog dela napora za učvršćivanje mira, bezbjednosti i saradnje u Evropi.

Saradnja na regionalnoj osnovi, pogotovu tamo gde prelazi blokovske granice, važan je element opšteevropske stabilnosti. U tom smislu saradnja među balkanskim zemljama je potreba i interes naroda i država ovog regiona, a istovremeno i važan doprinos ostvarivanju opštih ciljeva KEBS-a.

U građenju svestranih dobrosusjedskih odnosa sa balkanskim zemljama, što ostaje jedan od trajnih prioriteta naše spoljne politike, Jugoslavija teži da na osnovama punog poštovanja suvereniteta teritorijalnog integriteta, nemešanja i uzajamne koristi unapređuje saradnju u političkim i ekonomskim odnosima, u oblasti kulture, saobraćaja, turizma, što sve predstavlja realan okvir i put za rješavanje postojećih otvorenih problema. Započeti proces balkanske multilaterale predstavlja pozitivnu tendenciju u korist svih naroda poluostrva. Međutim, nismo zadovoljni činjenicom da se u posljednje vrijeme ona nalazi u zastoji. Potrebe za ovakvom saradnjom između balkanskih zemalja su sve veće i traže i konkretne podsticaje. Mi, naravno, uvažavamo realnosti, ali nisu samo podjele na Balkanu realnost, već i rastuća potreba za dobrim odnosima i sve većom saradnjom.

Što se tiče mediteranske dimenzije KEBS-a, Jugoslavija je uvek imatrala, a poslednji događaji su nas učvrstili u tom uvjerenju, da bezbjednost u Mediteranu predstavlja neodvojivi dio bezbjednosti Evrope. Dčito je da nema trajne sigurnosti Evrope ukoliko se na području Mediterana ne budu primjenjivala ista pravila i kriterijumi mira, bezbjednosti i saradnje kao i na ostali evropski prostor.

Sve u svemu, uvjereni smo da Bečki sastanak može dati nove važne impulse procesu KEBS koji je pokazao svoju vitalnost, važnost i leopodnost za Evropu i svijet u kakvom danas živimo...

Želim da istaknem da je u svim našim bilateralnim odnosima prioritet stavljan na razvijanje ekonomskih odnosa sa ciljem da olakšano uslove za sprovođenje Dugoročnog programa ekonomske stabilizacije i rješavanje naših ekonomskih teškoća. To važi kako za zemlje sa kojima imamo neuravnoteženu privrednu saradnju i spoljnotrgovinski deficit, odnosno neiskorištene prostore za proširivanje saradnje u uzalamlanom interesu, tako i za evropske ekonomske integracije, za međunarodne ekonomske i finansijske organizacije a posebno za Grupu 77. ZUR, odnosno pokret nesvrstanih zemalja. Jednom rječju, pojačana međunarodna aktivnost Jugoslavije proizlazi iz potrebe da stvaramo što jptimalnije uslove za one napore koje činimo u zemlji da nađemo izlaze iz sadašnjih teškoća i otvorimo perspektive za brži privredni i društveni razvoj.

Međunarodna politika, 1—6 VIII 1986, 4—5.

REGIONALNA ZASTUPLJENOST ZEMALJA U OKVIRU POKRETA NESVRSTANIH

Region	3 Ů. oj	g . .	< 5 . ^ r-	g . i— i z	§ O . n ^	3 < . ffi^	ffi . HU 2? q 2
AZIJA (bez arapskih država)	7	8	8	13	15	17	17*
ARAPSKE DRŽAVE	9	13	13	18	19	19	19
AFRIKA (južno ad Sahare)	6	23	26	34	41	45	45
„ATINSKA AMERIKA	1	1	4	7	7	11	17
•VROPA	2	2	2	3	3	3	3
JKUPNO	25	47	53	75	85	95	101 ¹⁾

Aeđunarodna politika, br. 874, 1. septembar 1986, 15.

* *Burma se povukla iz pokreta posle samita u Havani.*

¹ Černobilska katastrofa i demografska eksplozija upozoravaju čovečanstvo krajem našeg veka na ozbiljne opasnosti sa kojima je suočeno. Dr M. Šahović piše o poukama Černobila:

„Eksplozija do koje je došlo u nuklearnoj elektrani u Černobilu kod Kijeva, >redstavlja nesumnjivo jednu od najubedljivijih i najdramatičnijih potvrda takvog 'tanja stvari. Po svojim tehnološkim, ekološkim, medicinskim, ekonomskim, poitičkim, pravnim i psihološkim posledicama havarija jednog od četiri nuklearna "eaktora ove elektrane biće sigurno zabeležena u istoriji kao simbol opasnosti 3red kojom se našlo čovečanstvo na prelazu u jednu novu civilizaciju. Mada je

Januara 1987,

Prvo, Konferencija u Harareu snažno je afirmisala duh i ideju f
svrstanosti na izvornim principima. Nesvrstanost se potvrdila kao p,
zamjenljiv, globalan, trajan i sve značajniji faktor u međunarodniti ^

sigurno da će u kraćem ili dužem razdoblju osnovne posledice ove relati^v^j^?
male nuklearne katastrofe (u odnosu na objektivno moguće druge opa^no^1
koje prete u vezi sa upotrebom nuklearne energije ne samo u vojne ve^ ; u
mirnodopske svrhe), šok koji je ona izazvala predstavlja opomenu koja
u najvećoj mogućoj meri ulaganje kvalitativno^ novih napora međunarodne f-
jedinice radi stvaranja uslova koji bi onemogućili nastajanje sličnih situaci- u
svim delovima sveta u kojima su izgrađene nuklearne elektrane. To poseyi^
zahtevaju ljudske žrtve i ekološka i ekonomska šteta izazvane eksplozija ^
Černobilu koje nikad neće moći da budu nadoknađene, prema svojoj punoj vrt^
nosti, čemu treba priključiti i još uvek nedovoljno poznate destruktivne y.e.j.ie
radioaktivne kontaminacije ...

Nužno je insistirati na tome da se brzo deluje iz mnogo razloga, a JF
svega zbog opasnosti koje se vezuju za necelishodno korišćenje nuklearne
gije, čije se razorno dejstvo u očima svetskog javnog mnjenja više neće
kretno vezivati samo za njenu vojnu upotrebu, nego i rizike koje povlači i Ho/*
mirnodopsko korišćenje. Otuda pouke havarije iz černobila treba ne same, ^u^
strano proučiti, nego i učiniti sve što je moguće u nacionalnim i međunarodn^
razmerama da se ne bi dogodilo da nuklearna energija, kao jedno od najvec^i^
naučnih otkrića, ne bude bila odbačena od strane čovečanstva zato što dr^tvC
ne snage i međunarodni uslovi od kojih je zavisila njena konstruktivna upotrebi
to nisu dozvolili zbog nemogućnosti nalaženja bezbednih rešenja koja bi bila
interesu svih." (*Međunarodna politika*, 16. maj 1986, 6—8)

Ne manje zabrinjavajuću pojavu predstavlja nagli porast stanovništva ..
našem veku, što naročito pogađa siromašne i nerazvijene zemlje tzv. trećeg svetV
U izveštaju Fonda UN za demografska kretanja posvećenom rođendanu petomi^
jarditog Zemljanina, kaže se:

„U 1987. godini svet će imati pet milijardi stanovnika. Stanovništvo rasU
po stopi od približno milijardu ljudi svakih dvanaest godina; šesta milijar^,
biće dostignuta pre kraja ovog veka, sedma do 2010. godine, a osma do 20f^
Svakog minuta broj stanovnika na zemljinoj kugli povećava se za 150, svakog
dana za 220 hiljada, svake godine za preko 80 miliona. 90/o ovog rasta bele^
zemlje u razvoju ... j-

Bila je potrebna čitava ljudska istorija do XIX veka da bi broj stanov-
nika dostigao jednu milijardu, nešto više od jednog veka za dve milijarde, nr^i
nje od pola veka za tri milijarde. Od tada su milijarde sustizale jedna drug^
posle jedva trinaest godina između svake. Demografski stručnjaci očekuju
će taj interval početi da se povećava posle osme milijarde koja će biti dostt^z
nuta 2022. godine, da će se povećanje broja stanovnika konačno zaustaviti k^i
100 godina i da će iznositi približno 10 milijardi... ß

Trenutno prosečan ljudski vek iznosi negde 60 godina, trostruko duže nefca
kada je svetsko stanovništvo imalo 500 miliona ljudi sredinom 17. veka. St:oyj-
mortaliteta dece iznosi sada negde 80 promila, što je petina u odnosu na tad^
nje doba... ,/ß

Smanjenje stopa nataliteta i dalje je od velike važnosti u zemljama sa brzi
rastom stanovništva. f

Sve veći broj muškaraca i žena planira porodicu. Izbor predstavlja stv^
odluke pojedinaca i to mora ostati tako... ^X

Posle petomilijarditog čoveka, razvojni put ne diktira ni slučaj, ni pui^e
sudbina. Jedan put vodi ka ravnoteži prirode i ljudskih bića na osnovu ko^i
će moći da se gradi budućnost za očuvanje novih generacija. Drugi put ..^o/a
u teškoće koje bi se mogle pretvoriti u katastrofu ukoliko se pad natahte^e.
bude isuviše odlagao. Samo se pomoću spoja duboke lične motivacije i sUazyr
političke volje može uticati na ovaj izbor." (*Međunarodna politika*, 16. septemb
1987, 15—17); "

" Osmu konferenciju šefova država ili vlada nesvrstanih zemalja, održan-
je u Harareui, 1—6. septembra- 1986, tj." u vreme obeležavanja 25-godišnjice ut

Što se tiče mediteranske dimenzije KEBS-a, Jugoslavija je uvek smatrala, a poslednji događaji su nas učvrstili u tom uvjerenju, da bezbjednost u Mediteranu predstavlja neodvojivi dio bezbjednosti Evrope. Očito je da nema trajne sigurnosti Evrope ukoliko se na području Mediterana ne budu primjenjivala ista pravila i kriterijumi mira, bezbjednosti i saradnje kao i na ostali evropski prostor.

Sve u svemu, uvjereni smo da Bečki sastanak može dati nove važne impulse procesu KEBS koji je pokazao svoju vitalnost, važnost i neophodnost za Evropu i svijet u kakvom danas živimo . . .

Želim da istaknem da je u svim našim bilateralnim odnosima prioritet stavljan na razvijanje ekonomskih odnosa sa ciljem da olakšamo uslove za sprovođenje Dugoročnog programa ekonomske stabilizacije i rješavanje naših ekonomskih teškoća. To važi kako za zemlje sa kojima imamo neuravnoteženu privrednu saradnju i spoljnotrgovinski deficit, odnosno neiskorištene prostore za proširivanje saradnje u uzajamnom interesu, tako i za evropske ekonomske integracije, za međunarodne ekonomske i finansijske organizacije a posebno za Grupu 77 i ZUR, odnosno pokret nesvrstanih zemalja. Jednom rječju, pojačana međunarodna aktivnost Jugoslavije proizlazi iz potrebe da stvaramo što optimalnije uslove za one napore koje činimo u zemlji da nađemo izlaze iz sadašnjih teškoća i otvorimo perspektive za brži privredni i društveni razvoj.

Međunarodna politika, 1—6 VIII 1986, 4—5.

REGIONALNA ZASTUPLJENOST ZEMALJA U OKVIRU POKRETA NESVRSTANIH

Region	U / C M / N	O 1-1	< Q5	“i i-i	O m •S o J O £	C Z α	X H ro tu 9?
AZIJA (bez arapskih država)	7	8	8	13	15	17	17*
ARAPSKJE DRŽAVE	9	13	13	18	19	19	19
AFRIKA (južno od Sahare)	6	23	26	34	41	45	45
LATINSKA AMERIKA	1	1	4	7	7	11	17
EVROPA	2	2	2	3	3	3	3
UKUPNO	25	47	53	75	85	95	101 ¹⁾

Međunarodna politika, br. 874, 1. septembar 1986, 15.

* *Burma se povukla iz pokreta posle samita u Havani.*

¹ Černobilska katastrofa i demografska eksplozija upozoravaju čovečanstvo krajem našeg veka na ozbiljne opasnosti sa kojima je suočeno. Dr M. šahović piše o poukama Černobila:

„Eksplozija od koje je došlo u nuklearnoj elektrani u Černobilu kod Kijeva, predstavlja nesumnjivo jednu od najubedljivijih i najdramatičnijih potvrda takvog stanja stvari. Po svojim tehnološkim, ekološkim, medicinskim, ekonomskim, političkim, pravnim i psihološkim posledicama havarija jednog od četiri nuklearna reaktora ove elektrane biće sigurno zabeležena u istoriji kao simbol opasnosti pred kojom se našlo čovečanstvo na prelazu u jednu novu civilizaciju. Mada je

Januara 1987.

Prvo, Konferencija u Harareu snažno je afirmisala duh i ideju nesvrstanosti na izvornim principima. Nesvrstanost se potvrdila kao nezamjenjiv, globalan, trajan i sve značajniji faktor u međunarodnim od-

sigurno da će u kraćem ili dužem razdoblju osnovne posledice ove relativno male nuklearne katastrofe (u odnosu na objektivno moguće druge opasnosti koje prete u vezi sa upotrebom nuklearne energije ne samo u vojne već i u mirnodopske svrhe), šok koji je ona izazvala predstavlja opomenu koja zahteva u najvećoj mogućoj meri ulaganje kvalitativno novih napora međunarodne zajednice radi stvaranja uslova koji bi onemogućili nastajanje sličnih situacija u svim delovima sveta u kojima su izgrađene nuklearne elektrane. To posebno zahtevaju ljudske žrtve i ekološka i ekonomska šteta izazvane eksplozijom u černobilu koje nikad neće moći da budu nadoknađene, prema svojoj punoj vrednosti, čemu treba priključiti i još uvek nedovoljno poznate destruktivne efekte radioaktivne kontaminacije ...

Nužno je insistirati na tome da se brzo deluje iz mnogo razloga, a pre svega zbog opasnosti koje se vezuju za necelishodno korišćenje nuklearne energije, čije se razorno dejstvo u očima svetskog javnog mnjenja više neće konkretno vezivati samo za njenu vojnu upotrebu, nego i rizike koje povlači i njeno mirnodopsko korišćenje. Otuda pouke havarije iz Černobila treba ne samo svestrano proučiti, nego i učiniti sve što je moguće u nacionalnim i međunarodnim razmerama da se ne bi dogodilo da nuklearna energija, kao jedno od najvećih naučnih otkrića, ne bude bila odbačena od strane čovečanstva zato što društvene snage i međunarodni uslovi od kojih je zavisila njena konstruktivna upotreba to nisu dozvolili zbog nemogućnosti nalaženja bezbednih rešenja koja bi bila u interesu svih." (*Međunarodna politika*, 16. maj 1986, 6—8)

Ne manje zabrinjavajuću pojavu predstavlja nagli porast stanovništva u našem veku, što naročito pogađa siromašne i nerazvijene zemlje tzv. trećeg sveta. U izveštaju Fonda UN za demografska kretanja posvećenom rođendanu petomilijarditog Zemljanina, kaže se:

„U 1987. godini svet će imati pet milijardi stanovnika. Stanovništvo raste po stopi od približno milijardu ljudi svakih dvanaest godina; šesta milijarda biće dostignuta pre kraja ovog veka, sedma do 2010. godine, a osma do 2022. Svakog minuta broj stanovnika na zemljinoj kugli povećava se za 150, svakog dana za 220 hiljada, svake godine za preko 80 miliona. 90% ovog rasta beleže zemlje u razvoju...”

Bila je potrebna čitava ljudska istorija do XIX veka da bi broj stanovnika dostigao jednu milijardu, nešto više od jednog veka za dve milijarde, manje od pola veka za tri milijarde. Od tada su milijarde sustizale jedna drugu posle jedva trinaest godina između svake. Demografski stručnjaci očekuju da će taj interval početi da se povećava posle osme milijarde koja će biti dostignuta 2022. godine, da će se povećanje broja stanovnika konačno zaustaviti kroz 100 godina i da će iznositi približno 10 milijardi

Trenutno prosečan ljudski vek iznosi negde 60 godina, trostruko duže nego kada je svetsko stanovništvo imalo 500 miliona ljudi sredinom 17. veka. Stopa mortaliteta dece iznosi sada negde 80 promila, što je petina u odnosu na tadašnje doba...

Smanjenje stopa nataliteta i dalje je od velike važnosti u zemljama sa brzim rastom stanovništva.

Sve veći broj muškaraca i žena planira porodicu. Izbor predstavlja stvar odluke pojedinaca i to mora ostati tako.

Posle petomilijarditog čoveka, razvojni put ne diktira ni slučaj, ni puka sudbina. Jedan put vodi ka ravnoteži prirode i ljudskih bića na osnovu koje će moći da se gradi budućnost za očuvanje novih generacija. Drugi put vodi u teškoće koje bi se mogle pretvoriti u katastrofu ukoliko se pad nataliteta bude isuviše odlagao. Samo se pomoću spoja duboke lične motivacije i snažne političke volje može uticati na ovaj izbor." (*Međunarodna politika*, 16. septembar 1987, 15—17.)

* Osmu konferenciju šefova država ili vlada nesvrstanih zemalja, održana je u Harareui, 1—6. septembra 1986, tj. u vreme obeležavanja 25-godišnjice ute-

lošima. Na Samitu je sa više jedinstva i sa manje otpora došla do izražaja autentičnost pokreta, njegov nezavisan i vanblokovski karakter sve značajnija uloga u međunarodnim odnosima.

Drugo, odluke i rezultati Samita označili su dalji porast ugleda uticaja pokreta nesvrstanosti.

Svojim postojanjem i djelovanjem u posljednjih četvrt vijeka pocret nesvrstanosti je spriječio polarizaciju svijeta na dvije suprotstavljene političko-blokovske formacije, čime je, nesumnjivo, izbjegnuto još teže zaoštavanje međunarodnih odnosa i umanjen rizik ratnog sukoba širih razmjera sa nesagledivim posljedicama po čitav svijet.

Treće, jedan od važnih kvaliteta koji su došli do izražaja na ovom Samitu je i taj što se širi krug zemalja koje se čvršće vezuju za pokret . politiku nesvrstanosti. Sve većem broju zemalja postaju sve očiglednije opasnosti po vlastite interese i međunarodnu zajednicu od upadanja i zamke međublokovskih konfrontacija. To saznanje predstavlja, u stvari, pobjedu pokreta nesvrstanosti i njegovog djelovanja.

Četvrto, na ovoj Konferenciji je došlo snažnije do izražaja širenje političke nesvrstanosti u Latinskoj Americi. To potvrđuje povećano anlažovanje zemalja ovog kontinenta i posebno naglašenija privrženost izvornim načelima nesvrstanosti. Treba očekivati da će se politika nesvrstanosti, koja sve više prožima procese nacionalne emancipacije i društveno-političke demokratizacije, dalje širiti i jačati na ovom kontinentu i da će se u pokret uključiti i one zemlje koje još formalno nijesu njegovi punopravni članovi, što će ojačati njegov globalni uticaj. Ter, latinoameričke zemlje, kroz politiku i pokret nesvrstanosti mogu da se najefikasnije odupru hegemonističkim i velikosilskim nasrtajima i pretenzijama kojima su izložene i da očuvaju i učvršćuju svoju samostalnost i nezavisnost.

U ocjeni Osmog samita i djelovanja pokreta ne bi trebalo zaobići još dvije činjenice. Pokret je svojevrsna asocijacija vanblokovskih država, koje objedinjuje privrženost načelima mira, bezbjednosti, nezavisnosti, suvereniteta, ravnopravnosti, jednakosti i koji radi na demokratskim načelima. Pokret je skup zemalja sa različitim uređenjima, sa različitom idejnom filozofijom, strukturama i si. Iz toga zakonito proizilaze i različiti interesi, pa čak i sukobi interesa i druge pojave...

Četiri goruća svjetska globalna i regionalna problema dala su pečat toku i odlukama Osmog samita, a od velikog su značaja za dalju aktivnost pokreta.

Prvo, pitanje mira i bezbjednosti, i s tim u vezi zaustavljanje trke i naoružavanju i otpočinjanje procesa razoružavanja, dominiralo je u "adu ove Konferencije . . .

Drugo, ekonomsko-finansijski i razvojni problemi nesvrstanih i zemalja u razvoju izbili su u prvi plan. Po nekim ocjenama Konferencija je imala, s pravom, izrazitu ekonomsku orijentaciju. Ova problematika bila je jedna od prioriternih preokupacija najvećeg broja šefova delegacija ...

Treće, problem juga Afrike jedno je od pitanja koja su dominirala radom ovog skupa .. .

meijenja pokreta nesvrstanosti (Beograd, septembar 1961). Na čelu jugoslovenske delegacije nalazio se Sinan Hasani, predsednik Predsedništva SFRJ. U delegaciji su bili i Marko Orlandić, Josip Vrhovec, član Predsedništva SFRJ, Budimir Lončar, zamenik saveznog sekretara za inostrane poslove.

Četvrto, za razliku od Sedmog samita u Nju Delhiju i Ministarske konferencije u Luandi, u Harareu je usvojen stav kojim se pozivaju Irak i Iran da obustave rat i da rješenja traže na bazi pravednog mira za obje strane. Ovaj problem zaokupljao je veliku pažnju učesnika Samita. Sama formulacija o ovom ratu u Političkoj deklaraciji samita dovoljno je značajna kao upozorenje zaraćenim stranama da nastavljanjem rata gube i one i nesvrstani svijet, a dobijaju samo oni koji u tome vide i nameću svoje interese. Takvim stavovima nesvrstani su se obavezali na dalju akciju zaustavljanja ratnih razaranja, ubijanja ljudi i uništavanja teško stečenih materijalnih dobara.

Ni druga krizna žarišta kao: Bliski istok i posebno problem Palestine, Centralna Amerika i Karibi, naročito položaj Nikaragve, problemi Avganistana i Kambodžije, na ovom Samitu nijesu zaobidjena. Slijedeći stavove usvojene u Političkoj deklaraciji nesvrstane zemlje su u poziciji da razviju snažnu aktivnost za rješavanje ovih i drugih kriznih žarišta na način koji će obezbjediti striktno poštovanje suvereniteta, teritorijalnog integriteta, nezavisnosti i nemiješanja. Kada je riječ o Bliskom istoku, ima se, prije svega, u vidu neminovnost povlačenja Izraela sa svih okupiranih teritorija i priznanje legitimnih prava palestinskog narodu, uključujući i pravo na sopstvenu nezavisnu državu. Iluzorno je misliti da je moguć mir u tom ili bilo kojem drugom dijelu svijeta koji se ne bi temeljio na navedenim osnovama. . .

Jedna od važnih odlika Samita je i u tome što se nesvrstani ni ovom prilikom nijesu rukovodili principom tzv. ekvidistance u svom, inače, jasno izraženom odnosu prema politici dviju velikih sila. Podršku nesvrstanih i šire međunarodne miroljubive i demokratske javnosti dobijaju one inicijative i aktivnosti koje su usmjerene ka obezbjeđenju mira i jačanju bezbjednosti, razoružanju, i izgrađivanju novih pravednih i na ravnopravnosti zasnovanih međunarodnih političkih i ekonomskih odnosa. Nasuprot tome, bilo koji oblik pokušaja primene ili upotrebe politike sile, imperijalizma, neokolonijalizma, hegemonije, ucjeњivanja, pritiska i potčinjavanja i sa bilo koje strane, neminovno će nailaziti na još odlučniji otpor pokreta nesvrstanih zemalja. Pokret se u tome ne rukovodi, a uvjeren sam i neće rukovoditi, nikakvim ideološkim motivima. Takva pozicija i takav odnos nesvrstanih nije statičan; njihov odnos prema politici bilo koje velike sile i bloka zavisiće od njihovog konkretnog ponašanja na međunarodnom planu, u globalnim i regionalnim okvirima. . .

Međunarodna politika, 1. I 1987, 7—9.

IZ GOVORA LAZARA MOJSOVA, PREDSEDNIKA PREDSEDNIŠTVA SFRJ NA SASTANKU MINISTARA INOSTRANIH POSLOVA MEDITERANSKIH ČLANICA POKRETA NESVRSTANIH ZEMALJA

Brioni, 3—4 juna 1987.

... Većina ovde predstavljenih zemalja učestvovala su još na Prvoj konferenciji šefova država ili vlada nesvrstanih zemalja u Beogradu 1961. godine. Dakle, mediteranska dimenzija je od samog početka bila ugrađena u politiku našeg pokreta. . .

Ovaj sastanak nadovezuje se u sadašnjem kontinuitetu na dinamičan niz koncentrisanih aktivnosti pokreta nesvrstanih zemalja. Ima-

i smo, da podsetim, Samit u Harareu, sastanak Afričkog fonda u Deliju, zatim sastanak Koordinacionog biroa u Džordžtaunu, posvećen Lažinskoj Americi i Karibima, zasedanje Komiteta devetorice o Bliskom stoku i Palestini, mnoge sastanke i dogovore posvećene ovim misijama i da ne govorim o kontinuiranoj zajedničkoj i izuzetno sadržajnoj aktivnosti nesvrstanih zemalja u Ujedinjenim nacijama i drugim međunarodnim organizacijama. Poruke nesvrstanosti su sve snažnije prisutne u ključnim sferama međunarodnih odnosa. S druge strane, uvećalo se i naše iskustvo u zastupanju opcija sa kojima smo izašli pre gotovo tri decenije — samostalnim, doslednim, i, nadasve, konstruktivnim delovanjem na izvornim principima politike nesvrstanosti, da možemo i dalje promovisati svoje ciljeve, jačati prisustvo i uticaj u svetu.

Svima nama je dobro poznato da na situaciju u Mediteranu već decenijama negativno utiču blokovska nadmetanja i prenatraglašeno vojno prisustvo velikih sila koje se stalno pojačava i manifestuje, kao i njihova stalna nastojanja da preovlađujuće utiču na razvoj ukupne situacije u ovom vitalnom području međunarodnih odnosa. Na pritiske vanmediteranskih faktora i uz njihove podsticaje i rasplamsavanje, se, na žalost, ne retko nadovezuju regionalne i nacionalne razlike i protivurenosti.

Ono što posebno otežava i opterećuje mediteransku saradnju, ali ne samo nju, nego i međunarodne odnose u celini, jesu krizna žarišta, sukobi i sporovi u regionu. Stoga, jedan od osnovnih prioriteta našeg ukupnog angažovanja mora i dalje da bude stvaranje uslova za njihovo što hitnije rešavanje.

Jasno je da ne može biti trajnog i pravednog rešenja bliskoistočne krize bez punopravnog učešća Palestinske oslobodilačke organizacije, bez priznavanja legitimnih nacionalnih prava palestinskog naroda, bez povlačenja Izraela sa svih okupiranih palestinskih i arapskih teritorija, osiguranja mira i bezbednosti za sve zemlje regiona u međunarodno priznatim granicama.

Rešavanje hronične krize u istočnom Mediteranu podrazumeva i ispostavljanje pune nezavisnosti, suvereniteta i teritorijalnog integriteta Libana na bazi nacionalnog konsensusa naroda te zemlje.

U istočnom Mediteranu takođe se nastavlja vojna okupacija dela Kipra, što je glavna prepreka za ostvarivanje suvereniteta, i teritorijalnog integriteta, jedinstva i nesvrstanosti zemlje u kojoj bi ravnoopravno trebalo da žive dve etničke zajednice. U tom smislu, smatramo da je potrebno ohrabriti i olakšati napore generalnog sekretara Ujedinjenih nacija u pravcu iznalaženja zajedničkih polazišta za razrešavanje problema Kipra.

Ne mogu se izgubiti iz vida i opasnosti prouzrokovane oružanim napadima na Libiju, a naročito kontinuirana agresivna politika Izraela prema arapskim zemljama i palestinskom narodu.

Iako je geografski izvan mediteranskog bazena, ne mogu se mimoći ni širi negativni efekti ratnog požara na obalama Šat el Araba, kao ni druga žarišta zategnutosti na rubovima Mediterana. Sve nesvrstane zemlje treba da ulože dodatne napore za obustavljanje tragičnog iransko-iračkog rata.

Obaveza je nesvrstanih mediteranskih zemalja da zajednički razmatraju sve inicijative i ideje, kojima je cilj poboljšanje opšte političke klime i miroljubivo, pravedno rešavanje sporova u regionu ...

Ovaj Ministarski sastanak treba da doprinese zaustavljanju trenda pogoršavanja i stvaranju uslova za prevazilaženje zajednički uočenih negativnih obeležja mediteranske situacije. Treba da podstakne otvaranje povoljnijih perspektiva za sve narode koji žive na ovim obalama

Međunarodna politika, 16. jun 1987, 13—15.

^ - .

CLAN PREDSEDNIŠTVA CK SKJ MARKO ORLANDIĆ O MEĐUNARODNOJ SITUACIJI I POLOŽAJU JUGOSLAVIJE

9. novembra 1987.

„Kao nesvrstana socijalistička zemlja Jugoslavija je davala i daje svoj puni doprinos izgrađivanju osnova za trajan i stabilan mir, za nove demokratske i ravnopravne međunarodne odnose, a protiv blokovske politike, hegemonije, primjene sile, raznih pritisaka i intervencija. Zahvaljujući takvoj politici, Jugoslavija je aktivan sudionik u traženju izlaza za mnoge krupne probleme koji opterećuju međunarodnu zajednicu". Pošto je ocrtao i neke najvažnije nove tendencije u socijalističkim zemljama i međunarodnom radničkom pokretu, koje je ocenio pozitivnije nego u nekim ranijim periodima, Marko Orlandić je istakao da „živimo u burnim vremenima, karakterističnim po sve širim traganjima za novim putevima i novim rešenjima koja obogaćuju ideje socijalizma. Svijet se ubrzano mijenja. Nova naučno-tehnološka revolucija u koju je najrazvijeniji dio čovječanstva duboko zakoračio unosi novu svijest, traži nova shvatanja i nove odnose."

Orlandić je, zatim, istakao da je potrebno „upozoriti da sve ove reforme koje su započete u socijalističkim zemljama neće teći bez ozbiljnijih teškoća niti će se kretati stalno uzlaznom linijom".

„Krizu u koju je socijalizam privremeno zapao pogodovala je — kaže Orlandić — rasplamsavanju antikomunističke i antisocijalističke kampanje na Zapadu. Reakcionarne snage u svijetu previđaju da su procesi koji su suštinski utemeljeni u ideju socijalizma sve snažnije prisutni u mnogim područjima svijeta"...

Savez komunista bar do sada ne uspeva da prevlada iracionalne i dezintegracione tendencije u zemlji i zato počinje da gubi snagu kohezionog faktora koji obezbjeđuje jedinstvo zemlje, **klasnu** solidarnost i stabilnost SERJ.

U nas se nerijetko, rekao je između ostalog Orlandić — pod izgovorom demokratskih načela traži preispitivanje čak i onih strateških pitanja od kojih zavise budućnost, međunarodni položaj i ugled naše zemlje. U demokratskom, otvorenom društvu kao što je naše to i nije neobično. Neobično je odsustvo pravovremene demokratske političke reakcije. Sve češće se čuju zagovarivanja preispitivanja i globalne spoljno-političke orijentacije naše zemlje pod izgovorom opasnosti od zaostajanja u odnosu na civilizacijske i tehnološke preobražaje u Zapadnoj Evropi. Pojedinci zagovaraju i formalno priključivanje ovoj ili onoj političkoj i ekonomskoj grupaciji, ne vodeći računa da bi to značilo napuštanje naše nezavisne i nesvrstane pozicije u međunarodnim odnosima, gubljenje ugleda u nesvrstanom svijetu i da bi to objektivno doprinijelo: daljnjim • procesima, destabilizacije u zemlji.. Zagovornici tih

vatanja ne vode računa ni o brojnim drugim posljedicama koje bi promjena međunarodnog položaja Jugoslavije realno proizašle, kako unutrašnje uređenje tako i na našu privredu. Sasvim je izvjesno da takva shvatanja i zagovaranja u koliziji sa istorijskim i trajnim interesima SFRJ pa i njenim okruženjem ...

rba, 11. novembar 1987.

LAZAR MOJSOV, PREDSEDNIK PREDSEDNIŠTVA SFRJ O MEĐUNARODNOM POLOŽAJU JUGOSLAVIJE

12. decembra 1987.

— Pred političkim aktivom Đevđelije prekjuče predsednik Predništva SFRJ Lazar Mojsov govoreći o međunarodnom položaju Jugoslavije rekao je između ostalog da smo stvorili mogućnost za ekonomski pritisak, a pre svega finansijski, na našu zemlju, zato što smo želji da se razvijemo želeli da privučemo što više inostrane akulacije. Jugoslavija je gotovo 25 godina posle rata imala stopu razvo- oko 6,5 odsto i tako se po brzini razvoja našla među prvima u svetu. Mojsov je rekao da je u međuvremenu došlo do krupnih promena u međunarodnim odnosima, naročito na ekonomskom polju, što mi, na ža- št, nismo sagledali u svim konsekvencama za budućnost. Zato je do- I do zaduživanja Jugoslavije, koje je veliki teret za našu privredu, istovremeno i mogućnost za pritisak na Jugoslaviju.

— Među nama samima, od partijskih organizacija, istupanja u mosti, a naročito u štampi i u drugim sredstvima za informisanje, orena je lažna slika, koja čak i svetu pokazuje da Jugoslavija, tako •sto udružena u svojoj federaciji, počinje i iznutra da se ljulja. Ona objektivno ne ljulja ali su na nerazumevanju problema zašto je nas- o zaduživanje i kako ćemo ga rešiti otpočela među nama da se po- vijaju razna pitanja na koja nisu davani jasni i precizni odgovori. o ću ja sada odgovoriti da se vidi ko nas je zadužio, zašto smo se užili, zašto se na vreme nismo razdužili, da li smo napravili neku :šku ili nismo i zašto je stvorena mogućnost za ekonomsko-finansi- pritisak na Jugoslaviju — rekao je Lazar Mojsov.

Jugoslavija je sve do 1980. godine dobijala u raznim formama po- ć sa raznih strana, da bi posle ratnih pustošenja stala na noge, ili idite koji su bili izuzetno povoljni, neki se nisu ni vraćali, i druge vi- 'e finansijske pomoći od kojih smo ponekad očekivali mnogo kao što bile reparacije. To je pomoglo da Jugoslavija prevali put od zemlje a je 45-te godine imala 150 dolara nacionalnog dohotka po stanov- lu do toga da sada, i pored velikog povećanja stanovništva, ima 2800 lara. To je veliki ekonomski put Jugoslavije, kojeg ne treba da za- bavljamo, naročito u teškoćama u kojima sada živimo, rekao je Moj-

[Jugoslavija je od 1945. do 1980. godine dobijala godišnje oko pet •ijardi dolara takve pomoći i ta sredstva je koristila kao dopunsku mudaciju za svoj razvoj.

— Od 1980. godine to je prestalo. Ne samo zato što su došle pro- ne u svetskoj privredi, nego i zato što smo mi počeli veoma lako da šimo te pare i da živimo iznad svojih mogućnosti, pa su oni koji su

nam davali pare kao kredite, rekli — ne damo više, nego sada morate i vi da plaćate svoje kredite. I od 1980. godine mi smo otplaćivali te kredite i čist neto odliv deviza u ovih sedam godina po tom osnovu je otprilike dve milijarde godišnje. Prema tome umesto ranijih pet milijardi priliva, koga smo dobijali, sada smo imali odliv dve milijarde dolara — rekao je Mojsov.

U 1980. godini pojavio se nedostatak od sedam milijardi dolara. Odliv deviza umesto priliva počeo je da iscrpljuje našu ekonomiju, to je dovelo do padanja životnog standarda i svih posledica koje su nam poznate. U poslednjem srednjoročju porast društvenog proizvoda je umesto 6,5 odsto iznosio svega 0,7 odsto.

— I sada, ko je zadužio Jugoslaviju? — upitao se Mojsov? — Kad se videlo da Jugoslavija neće moći da se razvija željenim tempom, a posebno sa novom tehnologijom, koja u svetu prodire, onda nije neko lično i neka grupa ljudi, odlučila o zaduživanju, nego je to učinjeno petogodišnjim planom usvojenim u Saveznoj skupštini 1976. godine, u decembru. To je zatim potvrđeno u svim skupštinama republika i pokrajina.

Petogodišnji plan (donet sa zakašnjenjem od jedne godine) nismo ispunili, ali smo ispunili plan zaduživanja — samo za dve godine, tako da je u 1979. godini naš dug narastao na 19,5 milijardi dolara.

Mojsov je rekao da je još lakše zaduženje podeljeno po republikama i pokrajinama, da su se pojedine republike dičile količinom zaduženja dobijenih po toj raspodeli ne vodeći pri tome računa kako će se upotrebiti i da li će se moći razdužiti.

Odgovarajući na pitanje zašto nismo uspeli da se razdužimo, Lazar Mojsov je rekao da je do toga pored ostaloga došlo i zbog toga što smo razmaženi u posleratnim godinama, kad smo dobijali dolare pod izuzetno povoljnim uslovima, nastavili da živimo na stari način, da trošimo mnogo, da živimo iznad svojih mogućnosti. Osim toga, dug koji smo uzeli iskoristili smo ili za pokrivanje deficita u platnom bilansu, a taj platni bilans je bio rezultat uvoza svakakve robe, koja nije bila toliko neophodna, ili smo ih uložili u investicije koje su gotovo sve bile na brzinu pravljene, nedovoljno osmišljene i kako sada kažemo promašene.

— Ima zemalja koje su mnogo zaduženije, mi smo, ipak, uspeli da u ovih sedam godina, iscrpljivanjem naše privrede i uz velike napore naših radnih ljudi, održimo makar i minimalnu stopu razvoja i da ne uvećamo naš dug, dok su sve zemlje koje su bile zadužene u tom periodu gotovo duplirale svoje dugove. Mi smo stacionirali cifru duga čak i manju nego što je bila 82. godine, i sada imamo negde neto zaduženje prema konvertibilnim Zemljama oko 18 milijardi dolara. Prema tome, ta pitanja su sasvim jasna i sada mi ne možemo niti bolje da živimo niti da otplatimo dugove ako stalno vičemo, plaćemo, kukamo: šta učinismo i zašto to učinismo. Sve je to bilo učinjeno na jedan redovan način i sa nadom da će Jugoslavija još brže da se razvija. Ali, te nade se nisu ispunile, zato što te kredite nismo iskoristili na pravilan način.

Lazari Mojsov je dodao da se sada te teškoće pretvaraju u međurepubličke svađe. Na bazi takvih ekonomskih teškoća razvijao se i nacionalizam. Dozvoljeno mu je da proдре na javnu scenu, počele su da

pojavljaju aveti prošlosti.. Na tai način stvorili smo sliku u svetu je Jugoslavija iznutra oslabljena rekao je Mojsov, ističući da su, t naše teškoće mnogo manje od snage koju Jugoslavija ima.

ba, 15. decembar 1987.

[AJEDNIČKI KOMINIKE SEFOVA DIPLOMATIJA BALKANSKIH
j ZEMALJA

26. februara 1988.

„Ministri inostranih poslova balkanskih zemalja, na inicijativu l Jugoslavije, sastali su se u Beogradu od 24. do 26. februara 1988.

Predsednik Predsedništva SFRJ obratio se skupu.

Primljene su pozdravne poruke od šefova država ili vlada balkan- i zemalja i od generalnog sekretara Ujedinjenih nacija.

Na sastanku su učestvovali ministar inostranih poslova Narodne ijalističke Republike Albanije Reis Maljilje, ministar inostranih po- poslova Grčke Karlos Papulas, ministar inostranih poslova So- lističke Republike Rumunije Joan Totu, ministar inostranih po- za Republike Turske Mesut Jilmaz i savezni sekretar za inostrane love SFRJ Budimir Lončar, koji je izabran za predsedavajućeg sa- nka.

U konstruktivnoj atmosferi, ministri su razmenili mišljenja o ide- ia, putevima i mogućnostima za razvoj multilateralne saradnje na kanu u svim područjima u kojima postoji podudarnost interesa bal- Lskih zemalja i gde postoje zajedničke potrebe, imajući na umu po- ke, ekonomske, kulturne, humanitarne i druge dimenzije.

Polazeći od objektivnih interesa i potreba balkanskih zemalja jačanjem sveobuhvatne multilateralne saradnje u regionu, u duhu ipređenja uzajamnog poštovanja, razumevanja i poverenja, ministri naglasili interes i spremnost svojih zemalja da doprinesu prošire- saradnje među balkanskim zemljama. Ministri su istakli da ovaj tanak predstavlja značajan doprinos popuštanju zategnutosti i stva- ju prijateljske atmosfere dijaloga na Balkanu, što je takođe u slu- mira i bezbednosti u regionu, Evropi i u svetu.

Polazeći od principa strogog poštovanja različitosti političkih, dru- enih i ekonomskih sistema balkanskih zemalja, njihove nezavisnosti, ereniteta, teritorijalnog integriteta, nepovredivosti granica, jednakih va i nemešanja u unutrašnje stvari, kao i zajedničkih interesa — mi- ri su se saglasili da ulože nove napore u cilju unapređenja sveobu- tne multilateralne saradnje, kao i uzajamnih odnosa među balkan- n zemljama.

Oni su izrazili uverenje da se napredak u razvoju multilateralne tdnje i unapređenje bilateralnih odnosa može postići samo istrajnim om, stalnim naporima, postupnim i realističnim pristupom svih bal- nskih zemalja, imajući na umu da će poboljšanje bilateralnih odnosa iti pozitivan uticaj na svebalkansku saradnju. U tom okviru, konsta- ali su sa posebnim zadovoljstvom da su nedavni pozitivni razvoji u iteralnim odnosima između pojedinih balkanskih zemalja takođe do- neji pozitivnoj atmosferi na ovom sastanku.

Ministri su izrazili svoju spremnost da dalje učvršćuju mir i be- dnost na-Balkanu.

Na sastanku je bila posvećena pažnja predlozima za pretvaranje Balkana u zonu bez nuklearnog i hemijskog oružja. S obzirom na različite pristupe ovim pitanjima postignuto je razumevanje da su potrebna dalja razmatranja.

Diskutovalo se o predlogu za održavanje sastanka šefova država ili vlada balkanskih zemalja i, kada se steknu odgovarajući usiovi, taj će se predlog dalje razmatrati.

Ministri su posvetili posebnu pažnju pitanjima ekonomske saradnje među balkanskim zemljama. Konstatovali su da postoje zajednički interesi za proširenje ekonomske saradnje.

Ministri su posebno naglasili potrebu većeg iskorišćenja mogućnosti za razvoj saradnje u oblastima trgovine, uključujući razmenu roba i usluga i malogranični promet, transporta, industrije, turizma, banкарства, energetike, nauke i tehnologije, poljoprivrede i vodoprivrede, telekomunikacija, čovekove okoline, zdravstva, kulture, sporta i informacija.

Podvučena je važnost humanitarnog aspekta saradnje unutar balkanskog regiona.

Izraženo je gledište da nacionalne manjine u balkanskim zemljama, na čijim teritorijama postoje treba da budu faktor povezivanja, stabilnosti prijateljskih odnosa i saradnje.

Podvučena je potreba saradnje u borbi protiv terorizma i nezakonitog prometa narkoticima i oružjem.

Izražena je opšta želja i spremnost da se nastavi sa inicijativama pokrenutim na ovom sastanku.

U tom cilju, ministri su se, u načelu, saglasili da će se sastanci ministara inostranih poslova balkanskih zemalja održavati periodično.

Ministri su podvukli potrebu za održavanjem redovnih sastanaka imenovanih visokih funkcionera svojih ministarstava, ukoliko je moguće, prvi sastanak da bude održan pre druge polovine 1988. u Sofiji, sa mandatom da se razmotre svi predloži i da se koordiniraju dalje aktivnosti na svim područjima, uključujući i mogućnost održavanja narednog sastanka ministara inostranih poslova.

Ministri su preporučili da se sazove sastanak ministara privrede ili spoljne trgovine koji bi se održao u Turskoj u 1988.

Oni su, takođe, preporučili da se sazove sastanak ministara saobraćaja, koji bi se održao u Jugoslaviji pre isteka 1988.

Oni su preporučili sazivanje sastanka, u Rumuniji, na kome bi se razmotrile mogućnosti saradnje na području industrijske proizvodnje, uključujući i transfer tehnologije.

Takođe su predložili održavanje drugog sastanka vladinih eksperata, na odgovarajućem nivou, za zaštitu čovekove okoline Balkana koji bi se održao u Bugarskoj tokom 1988.

Ministri su podvukli korisnost osnivanja, u Atini, Instituta za istraživanja u oblasti balkanske ekonomske saradnje. Ova ideja će se dalje razmatrati na prvom sastanku visokih funkcionera sa ciljem da postane operativna, ukoliko je moguće, pre isteka prve polovine 1989.

Podržavajući balkansku saradnju na nevladinom nivou, ministri su preporučili da se podrže kontakti ljudi iz svih sfera života, između parlamentaraca, akademika, novinara. Putem postojećih komiteta za razumevanje na Balkanu, ukoliko ih ima, ili na neke druge odgovarajuće načine.

Ministri su se dogovorili da ostanu u kontaktu u cilju davanja zajedničkog doprinosa razvoju multilateralne saradnje među balkanskim zemljama — na dobrobiti svake od zemalja — kao i u cilju jačanja uzajamnog poverenja, dobrosusedstva i odnosa prijateljstva među njihovim zemljama, na realnoj osnovi i sa orijentacijom ka budućnosti.

Na sastanku je Jugoslavija ovlašćena da obavesti Organizaciju ujedinjenih nacija o rezultatima rada sastanka.

Ministri su izrazili zahvalnost za način na koji je vođen rad balkanskog sastanka ministara inostranih poslova i zahvalili se vladi SFR Jugoslavije za toplo gostoprimstvo koje je pruženo delegacijama koje su učestvovala u radu ovog sastanka".

(Tanjug)

olitika, 27. februar 1988.

JUGOSLOVENSKO-SOVJETSKA DEKLARACIJA O MEĐUSOBNIM I MEĐUNARODNIM ODNOSIMA

18. marta 1988.

Sveukupni jugoslovensko-sovjetski odnosi visoko su ocenjeni u zajedničkoj deklaraciji koja je sinoć istovremeno objavljena u Beogradu i Moskvi. U dokumentu, koji je usvojen u Beogradu, ističe se ključna istorijska uloga i neprolazna vrednost univerzalnih principa međusobne saradnje sadržanih u Beogradskoj i Moskovskoj deklaraciji iz pedesetih godina. Tekst deklaracije glasi:

Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija i Savez Sovjetskih Socijalističkih Republika, kao i Savez komunista Jugoslavije i Komunistička partija Sovjetskog Saveza, polazeći od dugoročnih interesa jugoslovenskih i sovjetskog naroda da stalno unapređuju saradnju, obogaćuju njen sadržaj i podstiču dalji razvoj prijateljskih odnosa dveju socijalističkih zemalja i samim tim efikasno doprinose stvaranju bezbednijeg i pravednijeg sveta, odlučili su da u ovoj deklaraciji potvrde principe i ciljeve uzajamnih odnosa, kao i da izlože svoje poglede na osnovna pitanja savremenih međunarodnih odnosa i na puteve stvaranja sveta bez nasilja, bez nuklearnog oružja, u kome bi bila isključena primena sile ili pretnja silom, u kome bi se svi sporovi rešavali isključivo političkim sredstvima u duhu ravnopravnosti, u cilju jačanja međunarodnog mira, bezbednosti i progresa.

I

1. SFRJ i SSSR ističu istorijsku ulogu i neprolaznu vrednost univerzalnih principa, sadržanih u Beogradskoj (1955) i Moskovskoj (1956) deklaraciji, a naročito: uzajamno poštovanje nezavisnosti, suvereniteta, teritorijalnog integriteta, ravnopravnosti i nemešanja u unutrašnjoj stvari u bilo kom vidu. Njihova dosledna primena je odigrala ključnu ulogu u normalizaciji međudržavnih odnosa i razvoju svestrane i stalne saradnje. Dve strane će se i ubuduće pridržavati tih principa.

SFRJ i SSSR izgrađuju i unapređuju svoje odnose polazeći od ezuslovnog poštovanja posebnosti puteva i oblika njihovog socijalističkog razvoja i različitog međunarodnog položaja.

2. Odnosi prijateljstva naroda dveju zemalja imaju dugu tradiciju. Oni su posebno ojačali u zajedničkoj borbi protiv fašizma u godinama

ma drugog svetskog rata. Jugoslovensko-sovjetski odnosi su bili izloženi i teškim iskušenjima. Naslage i opterećenja prošlosti otklonjeni su zahvaljujući striktnom poštovanju zajednički utvrđenih principa.

Dve strane vide glavni pravac svoje aktivnosti u daljem produbljivanju poverenja i saradnje u svim oblastima, u povećanju kvaliteta i obima ravnopravne i uzajamno korisne saradnje, uz uzajamno bogaćenje iskustvom u ekonomskom, društvenom i kulturnom razvoju, sa ciljem da se ukupni bilateralni odnosi podignu do viših dometa.

Posebnu pažnju one će i ubuduće poklanjati političkom dijalogu na svim nivoima, podsticanju neposredne delotvorne saradnje političkih i društvenih organizacija, jugoslovenskih i sovjetskih republika, pokrajina, gradova, radnih kolektiva, kao i međusobnih kontakata građana.

3. Uspešan i svestran razvoj stabilne i uzajamno korisne ekonomske saradnje od prioritetnog je značaja za ukupne odnose. Oslanjajući se na značajna dostignuća u toj oblasti i shvatajući obostranu odgovornost za njihovo učvršćivanje i razvoj, SFRJ i SSSR će težiti širem uvođenju savremenih oblika, specijalizaciji i kooperaciji na dugoročnoj osnovi, ulagače zajedničke napore za unapređivanje strukture robne razmene, za obezbeđivanje stabilne i uravnotežene robne razmene i ukupnih privrednih odnosa kao materijalne osnove saradnje. Tim ciljevima služi i Dugoročni program ekonomske saradnje do 2000. godine, kao i učešće organizacija dveju zemalja u realizaciji projekata kompleksnog programa naučno-tehničkog progressa u okviru SEV.

Dve strane će podsticati stalno širenje veza u oblasti kulture, nauke, obrazovanja i informisanja, kao i druge kontakte koji doprinose boljem uzajamnom upoznavanju svih oblasti života naroda dveju zemalja i nesmetanu razmenu duhovnih vrednosti. One smatraju da objektivno informisanje javnosti o dostignućima, problemima i politici u dvema zemljama služi jačanju uzajamnog razumevanja i poverenja među njihovim narodima.

II

1. Savez komunista Jugoslavije i Komunistička partija Sovjetskog Saveza visoko ocenjuju dostignuti nivo međusobnih odnosa i smatraju da su oni važan činilac stabilne i svestrane jugoslovensko-sovjetske saradnje i učvršćenja prijateljstva između naroda dve zemlje.

Oni potvrđuju spremnost da svoje odnose dalje razvijaju i sadržajno obogaćuju, polazeći od principa nezavisnosti, ravnopravnosti i nemešanja, odgovornosti svake partije pred radničkom klasom i narodom svoje zemlje, uzajamnog poštovanja različitih puteva u izgradnji socijalizma i međunarodnog položaja. Oni će na toj osnovi unapređivati dobrovoljnu i uzajamno korisnu saradnju, konstruktivan i drugarski dijalog.

Dosledno poštovanje samostalnosti i nezavisnosti partija i socijalističkih zemalja u određivanju puteva sopstvenog razvoja omogućilo je da se otklone uzroci koji su doveli do sukoba KPJ sa SKP (B) i Informbiroom 1948. To ima veliki značaj ne samo za međusobne odnose SKJ i KPSS, već i za razvoj i afirmaciju socijalizma kao svetskog procesa.

Polazeći od uverenja da niko nema monopol na istinu, dve strane izjavljuju da nemaju pretenzije da bilo kome nameću sopstvena shvaćanja o društvenom razvoju. Uspešnost svakog puta u socijalizam pro-

erava se društveno-političkom praksom i potvrđuje rezultatima društvenog progressa.

SKJ i KPSS će težiti obogaćivanju saradnje i negovati stalni politički dijalog u cilju produbljene razmene mišljenja i iskustva o aktualnim pitanjima socijalističke izgradnje u dve zemlje, o socijalizmu kao vetskom procesu, kao i o globalnim pitanjima sveta i društvenog progressa, ravnopravne međunarodne saradnje i jačanja poverenja među narodima. Oni će razvijati i produbljivati kontakte između svojih predstavnika na različitim nivoima, pridajući poseban značaj susretima na najvišem nivou.

Dve strane smatraju da je razvoj socijalističkog samoupravljanja, u skladu sa osobenostima svake zemlje, od prioriternog značaja. Ono obezbeđuje istinsku vlast naroda i slobodu ličnosti i predstavlja sigurnu garanciju protiv administrativno-birokratskog izopačavanja socijalizma, protiv dogmatizma i voluntarizma.

Iskustvo Jugoslavije, stečeno u razvoju političkog sistema socijalističkog samoupravljanja i kurs na dosleno sprovođenje u život principa socijalističkog samoupravljanja naroda u Sovjetskom Savezu, otvaraju nove mogućnosti za uzajamno obogaćivanje saznanja o njegovim savremenim formama i metodama funkcionisanja.

2. SKJ i KPSS potvrđuju univerzalni značaj demokratskih principa u odnosima među komunističkim, radničkim, socijalističkim, socijaldemokratskim, nacionalno-oslobodilačkim i drugim progresivnim partijama i pokretima, zasnovanim na njihovom neotuđivom pravu da samostalno odlučuju o izboru puta društvenog razvoja.

SKJ i KPSS se zalažu za najširu ravnopravnu saradnju među progresivnim i demokratskim partijama i pokretima, nezavisno od ideoloških razlika među njima. Ta saradnja je nužnost našeg vremena i od ogromnog je značaja za rešavanje akutnih međunarodnih političkih i ekonomskih problema, za ostvarivanje interesa radničke klase, za demokratiju i društveni progres.

Doprinos jačanju dijaloga i uzajamnog razumevanja dao je susret partija i pokreta, održan u Moskvi povodom obilježavanja 70. godišnjice Oktobra, na kome je u novoj, demokratskoj atmosferi izvršena konstruktivna razmena mišljenja o najvažnijim pitanjima savremenosti. To je izraz njihovog shvatanja sopstvene istorijske odgovornosti pred sadašnjim i budućim generacijama za obezbeđenje opšteg mira, bezbednosti, saradnje i društvenog napretka.

Komunističke, radničke, socijalističke, socijaldemokratske, nacionalno-oslobodilačke i druge partije i pokreti potvrđivače svoju progresivnu ulogu u svetu u meri u kojoj budu doprinosili miru, razoružanju, razvoju, borbi za slobodu i nezavisnost, za nacionalno i socijalno oslobodjenje, za afirmaciju principa aktivne miroljubive koegzistencije kao univerzalne vrednosti u odnosima između država i naroda,

3. Socijalizam je na prelomnoj etapi, na pragu potpunijeg ostvarenja materijalnih i duhovnih potencijala, produbljivanja humanističkih osnova. Procesi reformi i radikalnih promena u socijalističkim zemljama potvrđuju vitalnost socijalizma i njegovu spremnost da odgovori izazovu vremena.

Covečanstvo se danas nalazi pred odlučujućim izborom. Ono može da krene putem opšteg progressa ili zaoštavanja postojećih protivećnosti. Kojim putem će poći, u znatnoj meri će zavisiti od sposobnosti

svih naprednih, demokratskih snaga da ponude uverljivu viziju progresivnog menjanja sveta, da odgovore na mrioga nova pitanja sa kojima se suočavaju čovek kao pojedinac i društvo u kome on živi.

III

Problemi nesagledivih razmera koji stoje pred čovečanstvom, zahtevaju poimanje celovitosti i međuzavisnosti svetske zajednice, novi politički pristup i praksu, povećanu odgovornost, koji bi bili primere-ni savremenim realnostima.

1. SFRJ i SSSR potvrđuju privrženost politici mira i nezavisnosti naroda i zemalja, njihove ravnopravnosti i jednake bezbednosti svih država, bez obzira na veličinu i moć, na društveno-politički sistem, na uverenja kojima se rukovode, na oblike i karakter međunarodnog povezivanja ili na geografski položaj.

Oni ističu značaj dosledne primene principa i politike aktivne miroljubive koegzistencije između svih država, popuštanja zategnutosti, resavanja sporova među državama isključivo mirnim sredstvima, ravnopravne saradnje, jačanja atmosfere poverenja i dijaloga, stvaranja uslova za brži razvoj u svetu, u prvom redu zemalja u razvoju.

Dve strane pridaju poseban značaj doslednoj primeni univerzalnih i obavezujućih principa sadržanih u Povelji Ujedinjenih nacija, u Završnom aktu Konferencije o evropskoj bezbednosti i saradnji i drugim osnovnim međunarodno-pravnim dokumentima, koji zabranjuju agresiju, povredu granica, zauzimanje tuđih teritorija, svaku pretnju i upotrebu sile, mešanje u unutrašnje poslove drugih država pod bilo kakvim izgovorom.

2. Demokratizacija međunarodnih odnosa je preduslov i neodvojivi deo procesa građenja pravednih odnosa u svetu i podrazumeva pravo svih država da ravnopravno učestvuju u razmatranju i rešavanju svih međunarodnih problema, posebno onih koji zadiru u njihove neposredne interese.

SFRJ i SSSR se zalažu za jačanje OUN kao univerzalnog međunarodnog foruma suverenih i jednakih država. Oni se zalažu i za povećanje uloge i doprinosa OUN u rešavanju gorućih problema savremenog sveta u interesu svih zemalja i cele međunarodne zajednice.

3. U savremenom svetu, opterećenom opasnim i mnogobrojnim problemima, istaknutu ulogu ima politika nesvrstanosti čiji je cilj mir, bezbednost za sve, ravnopravnost i uzajamno razumevanje, prevazilaženje postojećih podeljenosti, dosledno poštovanje političke i ekonomske nezavisnosti i dostojanstva svih zemalja i naroda, njihovih prava na suveren izbor puteva svog razvoja i pravedni ekonomski odnosi. Politika nesvrstanosti je protiv imperijalizma, kolonijalizma i neokolonijalizma, aparthejda, kao i svih oblika agresije, mešanja, nasilja, dominacije, hegemonije i diskriminacije u političkim i ekonomskim odnosima i ograničavanja međunarodne saradnje uskim okvirima postojećih grupacija. Aktivnost pokreta nesvrstanih zemalja kao nezavisnog, vanblokovskog, globalnog faktora, usmerena je na širenje međunarodne saradnje, prevladavanje i otklanjanje postojećih barijera, konfrontacija, isključivosti i predubeđenja. Rastuća uloga pokreta i politike nesvrstanosti u svetskim odnosima odgovara zahtevima vremena i interesima svetske zajednice.

4. SFRJ i SSSR potvrđuju svoje uverenje da je dostižan svet bez oružja, bez pretnji silom, u kome strah i nasilje ustupaju mesto poverenju, stabilnoj bezbednosti i spokojstvu svih naroda i ljudi. U savremenom međuzavisnom svetu bezbednost svake zemlje je pouzdana ako se zasniva na bezbednosti svih. Prvi, odlučujući korak u ostvarivanju tih težnji je zaustavljanje trke u naoružavanju i otvaranje nepovratnog procesa nuklearnog i konvencionalnog razoružanja u cilju opšteg i potpunog razoružanja pod efikasnom međunarodnom kontrolom.

Realno otklanjanje opasnosti nuklearne katastrofe, što podrazumeva potpunu i opštu likvidaciju nuklearnog naoružanja predstavlja najviši i najhitniji interes svih naroda. Taj proces je već otvorio sporazum između SSSR i SAD o uništenju raketa srednjeg i kraćeg dometa i time je ohrabrio nade čovečanstva u sigurniju budućnost. Naraslo uverenje u ostvarivost ideala razoružanja može da postane faktor od istorijskog značaja.

Neophodno je i moguće da se bez odlaganja pristupi izradi i zaključivanju ugovora o potpunoj i sveopštoj zabrani proba nuklearnog oružja, uz najoštrije mere kontrole u toj oblasti, sprečavanju militarizacije kosmosa koji pripada čovečanstvu, kao i zabrani i likvidiranju svih vrsta oružja za masovno uništavanje.

Postizanje tih ciljeva zahteva doprinos svih država, što podrazumeva i multilateralne pregovore. Sredstva oslobođena na taj način i mogućnosti — naučne, tehnološke, materijalne — treba da budu usmerena na ciljeve razvoja, pre svega zemalja u razvoju. To bi bio istorijski preokret u interesu svih zemalja i čitavog čovečanstva.

5. SFRJ i SSSR, potvrđujući privrženost duhu i ciljevima Konferencije o bezbednosti i saradnji u Evropi, zalažu se za razvoj i produbljivanje opšteevropskog procesa, uravnoteženu i doslednu primenu svih odredbi završnog akta i drugih dokumenata usvojenih od strane država — učesnica KEBS, što ima važnu ulogu u uspostavljanju poverenja i saradnje na evropskom kontinentu. Oni ističu posebnu važnost poštovanja odredbi o nepovredivosti postojećih granica u Evropi.

Pozitivni procesi koji jačaju u Evropi treba da obuhvate i Mediteran, čija je bezbednost jasno povezana sa bezbednošću u Evropi, kako bi se on pretvorio u područje stabilnog mira i saradnje.

6. Dve strane smatraju da krizna žarišta, koja postoje na raznim kontinentima, predstavljaju stalni izvor širenja sukoba, pretnju miru i bezbednosti, kao i nezavisnosti i suverenim pravima zemalja i naroda u tim područjima. Najhitnije rešavanje kriznih žarišta, otklanjanjem uzroka koji su ih izazvali treba da se ostvaruje političkim sredstvima na principima Povelje UN, uz efikasno korišćenje mogućnosti te organizacije, poštovanje legitimnih interesa svih država i naroda, njihovog prava da suvereno određuju svoju sudbinu.

7¹ Dve zemlje pridaju veliki značaj poštovanju ljudskih prava i zalažu se za njihovo potpuno i dosledno ostvarivanje u celom svetu. Ljudska prava i osnovne slobode su neotuđive, nedeljive i uzajamno povezane. Poseban značaj imaju ona prava i slobode koje omogućavaju čoveku da učestvuje u stvaranju životnih uslova, u raspolaganju rezultatima rada, da neposredno utiče na društvene i političke odnose u svojoj zemlji.

8. SFRJ i SSSR su uvereni da interesi stabilnog ekonomskog razvoja svake zemlje i svetske zajednice u celini zahtevaju korenit zaokret u sferi međunarodnih ekonomskih odnosa. Oni ističu da bi hitno

i suštinsko rešavanje gorućih problema, koji leže u osnovi krize tih odnosa, bilo u interesu stabilnosti i progresa u svetu. To se posebno odnosi na problem ogromne spoljne zaduženosti većine zemalja u razvoju, njihove diskriminacije u trgovini, ograničenog pristupa tehničkim i tehnološkim dostignućima. Oni ističu da stabilni privredni uspori svake zemlje i svetske zajednice u celini podrazumeva aktivno i nesmetano učešće svih zemalja u ekonomskoj saradnji, u rešavanju akutnih problema svetske privrede i međunarodnih ekonomskih odnosa. Stvaranje novog međunarodnog ekonomskog poretka je u interesu svih zemalja i zahteva doprinos svake od njih.

9. Zaštita i unapređenje čovekove sredine, kao i zaštita prirode i racionalno korišćenje prirodnih izvora predstavljaju jedan od važnih uslova boljeg kvaliteta života i privrednog razvoja, što sve više zahteva širu saradnju zemalja. SFRJ i SSSR izjavljuju da će davati svoj doprinos razvoju saradnje u toj oblasti.

Svetska civilizacija stupa u novu etapu svog razvoja. Nikada se još pred čovečanstvom nisu postavljali sa takvom snagom problemi opstanka, očuvanja životnog okruženja, stvaranja materijalnih i duhovnih uslova za dostojan život svih naroda na planeti.

Ljudski rod je u stanju da dostigne nove domete svog razvoja zajedničkim naporima svih država, nezavisno od njihovog društvenog uređenja, ideološke i političke orijentacije.

U opštem je interesu da se krči put ka svetu u kome sloboda, nezavisnost i dostojanstvo naroda i svake ličnosti, isto kao i sam život, stvaralaštvo i svestrani razvoj čoveka, predstavljaju najveću vrednost; ka svetu, u kome se ostvaruje napredak — ekonomski, kulturni, ili drugi — svih naroda, u kome preovlađuje saznanje da svi mi, stanovnici jedne planete, delimo zajedničku sudbinu, da težimo opštem napretku. To stvara kod svih naroda i država odgovornost pred sadašnjim i budućim generacijama, pred istorijom. To zahteva od svih nove prilaze, dobru volju, novu političku filozofiju, u osnovi koje je shvatanje da je svet nedeljiv i uzajamno povezan, da je progres jednih moguć kao deo progresa svih, da materijalna i duhovna bogatstva, dostignuća nauka i tehnologije otvaraju nove prostore za prevladavanje podeljenosti, za razvoj svih naroda.

U ostvarivanju tih ideala, u postizanju tih visokih ciljeva, SFRJ i SSSR, kao i SKJ i KPSS sarađivaće međusobno, kao i sa svim drugim zemljama i političkim snagama svesnim svoje odgovornosti za stvar mira, opšte bezbednosti i progresa.

Politika, 19. mart 1988.